

УДК 37.018.3. 47.7

ЗАКЛАДИ ІНТЕРНАТНОГО ТИПУ В СУЧАСНИХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Черепаня М.Т., аспірант
кафедри педагогіки дошкільної та початкової освіти
Мукачівський державний університет

Оптимізація діяльності інтернатних закладів освіти на сучасному етапі можлива на основі синтезу історичного досвіду з новими науковими дослідженнями і досягненнями педагогічної теорії та практики. Особливої актуальності у зв'язку з цим набувають сучасні наукові дослідження діяльності освітньо-виховних закладів цього типу в контексті: 1) висвітлення проблеми становлення та розвитку закладів інтернатного типу; 2) організація освітнього процесу в закладах інтернатного типу; 3) дослідження генези становлення закладів інтернатного типу в Закарпатті.

Ключові слова: інтернатні заклади, історико-педагогічне дослідження, система освіти, Закарпаття.

Оптимизация деятельности интернатных учреждений образования на современном этапе возможна на основе синтеза исторического опыта с новыми научными исследованиями и достижениями педагогической теории и практики. Особую актуальность в связи с этим приобретают современные научные исследования деятельности образовательных заведений этого типа в контексте: 1) освещение проблемы становления и развития учреждений интернатного типа; 2) организация образовательного процесса в учреждениях интернатного типа; 3) исследование генезиса становления учреждений интернатного типа в Закарпатье.

Ключевые слова: интернатные учреждения, историко-педагогическое исследование, система образования, Закарпатье.

Cherepania M.T. INSTITUTIONS OF RESIDENTIAL TYPE IN MODERN SCIENTIFIC RESEARCHES

At the present stage the residential type institutions' activity optimization is possible on the basis of historical experience and new scientific researches synthesis, pedagogical theory and practice achievements. Special topicalities in this regard are the modern scientific research activity of educational institutions of this type in the context: 1) the problem of the residential institutions formation and development coverage; 2) educational process organization in residential institutions; 3) the genesis of the residential institutions formation in Transcarpathia investigation.

Key words: boarding schools, historical and pedagogical research, education system, Transcarpathia.

Постановка проблеми. Відродження, розбудова й реформування національної системи освіти – найважливіша складова суспільного й економічного життя країни, необхідна умова її матеріального розвитку. Метою державної освітньої політики України є всебічний розвиток особистості, її талантів, розумових і фізичних здібностей, формування свідомої громадянської позиції, спрямованої на збереження та примноження цінностей національної культури й громадянського суспільства.

На тлі зростаючої кількості дітей, позбавлених повністю або частково батьківської підтримки, дітей, які придбали негативний соціальний досвід, які відрізняються ослабленням фізичного та психічного здоров'я і моральної стійкості, бездоглядних дітей, дітей з психофізичними вадами все більше усвідомлюється потреба суспільства в повноцінних результатах діяльності з боку системи освіти з ефективною підготовки дітей-сиріт та дітей з особливими потребами до самостійного життя і ефективною

трудової діяльності, до здійснення завдань у рамках освітніх установ [13].

На вимогу часу в нашій державі створено різні напрямки суспільного виховання дітей: дитячі притулки, дитячі будинки, загальноосвітні школи-інтернати, школи-інтернати з поглибленим вивченням окремих предметів, гімназії-інтернати, санаторні школи-інтернати, спеціальні школи-інтернати для дітей з вадами розвитку, школи соціальної реабілітації, навчально-реабілітаційні центри.

Інтернат, також інтернатний заклад – це заклад з цілодобовим перебуванням дітей, створений із метою їх проживання, розвитку, виховання, освіти, професійної орієнтації, підготовки до самостійного життя. Слово «інтернат» походить від лат. *internus* (всередині). Англійським аналогом цього терміну є «boarding school», хоча його тлумачення в західноєвропейських країнах є скоріше позитивними, ніж тлумачення, які виникають у людей пострадянського простору від сприйняття слова «інтернат».

У своїй діяльності інтернатні заклади керуються Конституцією України, Конвенцією ООН «Про права дитини», Законами України «Про освіту», «Про охорону дитинства», актами Президента України та Кабінету Міністрів України, іншими законодавчими актами в галузі освіти та охорони дитинства, актами Міністерства освіти і науки України, інших центральних органів виконавчої влади, рішеннями місцевих органів виконавчої влади й органів місцевого самоврядування, Положенням про дитячі будинки і загальноосвітні школи-інтернати для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування тощо [12].

Оптимізація діяльності інтернатних закладів освіти на сучасному етапі можлива тільки на основі ретельного вивчення історичного досвіду, його синтезу з новими науковими дослідженнями, досягненнями педагогічної теорії та практики. Цілком очевидно, що особливої актуальності у зв'язку з цим набувають сучасні наукові дослідження діяльності освітньо-виховних закладів цього типу в історико-педагогічному аспекті. Вивчення нормативно-правових документів у галузі освіти та узагальнення досвіду наукових досягнень з питань розвитку закладів інтернатного типу сприяє розумінню ролі шкіл-інтернатів у подальшому вдосконаленні системи суспільного виховання дітей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В історичному аспекті проблеми виникнення, становлення та розвитку інтернатних закладів висвітлювались у наукових дослідженнях А. Бондаря, Б. Кобзаря, А. Макаренка, В. Покася, В. Сороки-Росинського, А. Толкачової та ін. Розробці організаційно-педагогічних принципів діяльності окремих типів інтернатних установ присвятили свої праці Ю. Азаров, В. Галузинський, Я. Гнутель, Ю. Грицай, Л. Канішевська, І. Кравченко, Є. Пустовойтов, В. Слюсаренко та ін. Специфічні особливості змісту й організації позаурочної виховної діяльності в школах-інтернатах для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківської опіки, висвітлені в дослідженнях Б. Кобзаря, В. Слюсаренка, В. Яковенка, В. Семенюка та ін.

Процес теоретичного осмислення досвіду роботи шкіл-інтернатів в Україні розпочався вже в перші роки їхнього існування і, як результат, супроводжувався виданням цілого ряду фундаментальних праць, в яких розглядалися проблеми навчання, виховання, трудової підготовки, організації дозвілля та побуту дітей. Серед них дослідження таких учених: В. Вугрича, Ю. Кахіані, Б. Кобзаря, Б. Мельниченка, Є. Пустовойтова та ін.

Питання розвитку інтернатних закладів на Закарпатті в сучасних наукових працях висвітлюється А. Машкаринець-Бутко, В. Химинцем, П. Стрічком, Б. Качуром, М. Талапканичем. Також до вирішення проблем дітей-сиріт зверталися видатні педагоги минулого нашого краю, зокрема О. Духнович та А. Волошин.

Виконано ряд дисертаційних досліджень, присвячених окремим аспектам процесу вдосконалення навчання та виховання дітей у школах-інтернатах (А. Аблятипов, С. Болтівець, Л. Канішевська, В. Слюсаренко, В. Чугаєвський, Т. Шатохіна, В. Яковенко та ін.).

Постановка завдання. Мета статті – проаналізувати та узагальнити результати сучасних наукових досліджень з проблеми становлення, розвитку та організації діяльності закладів інтернатного типу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Існування значної кількості закладів інтернатного типу в сучасній Україні зумовлене чинниками економічного характеру (матеріальні труднощі сімей, поширення безробіття, послаблення функцій державних установ, покликаних займатися вихованням та навчанням дітей) і чинниками соціального характеру (послаблення моральної відповідальності батьків за виховання дітей, збільшення кількості кризових сімей тощо). На сьогоднішній день у нашій країні функціонують сотні загальноосвітніх шкіл-інтернатів, в яких виховуються тисячі дітей. Контингент інтернатних закладів становлять: діти-сироти; діти, відібрані у батьків за рішенням суду; діти, батьки яких позбавлені батьківських прав або засуджені, перебувають під арештом у період слідства, визнані недієздатними, перебувають на тривалому лікуванні, а також батьків, місце перебування яких невідоме, чи які з інших причин не беруть участі в утриманні та вихованні своїх дітей; підкинуті та безпритульні діти, що перебували в притулках для неповнолітніх, центрах соціально-психологічної реабілітації.

Вітчизняну педагогічну літературу розглянемо в контексті: 1) висвітлення проблеми становлення та розвитку закладів інтернатного типу; 2) організація освітнього процесу в закладах інтернатного типу; 3) дослідження генези становлення закладів інтернатного типу в Закарпатті.

Отже, щодо першого – історичного – аспекту, то вагомим, на нашу думку, є дослідження В. Покася «Становлення та розвиток інтернатних закладів освіти в Україні (1917-2000 рр.)» [10]. У науковій праці охарактеризовано роботу дитячих будинків упродовж 1917–2000 рр., зокрема, на кон-

кретному соціально-педагогічному матеріалі розкриваються історичні передумови становлення і діяльності шкіл-інтернатів України як якісно нових навчально-виховних закладів у системі освіти; характеризуються типи цих шкіл; аналізуються основні напрями їхньої навчально-виховної діяльності; розкривається їх значення для розвитку освіти та педагогічної науки; теоретично обґрунтовуються можливості творчого використання досвіду роботи цих закладів у сучасних соціально-економічних умовах.

Л. Гребінь у дисертаційному дослідженні «Організаційно-педагогічні засади діяльності дитячого будинку в системі освіти України (20-ті – середина 30-тих років ХХ століття)» (2014) розглядає особливості організації навчального процесу в дитячих будинках України в означені роки. З цією метою запропоновано основні етапи розвитку школи у дитячому будинку в досліджуваній період: перший етап (1920–1923) – діяльність «внутрішньої» школи в дитячому будинку (тобто школи, яка діяла в межах дитячого будинку); другий етап (1924–1928) – перехідний (від «внутрішньої» до «виносної» школи в дитячому будинку (виносна, або ж загальногромадська, яка функціонувала за межами дитячого будинку)); третій етап (1929–1936) – закріплення «виносної» школи в дитячому будинку [3]. Також у процесі дослідження Л. Гребінь було здійснено аналіз основних напрямів виховання в дитячому будинку як закладі соціального виховання (соціальне, суспільно-політичне, трудове, антирелігійне, фізичне, статеве) та особливості реалізації означених напрямів у дитячому будинку України у 20-х – на початку 30-х років ХХ ст.

Історія становлення та розвитку інтернатних закладів повоєнного періоду знайшла відображення і в публікаціях А. Толкачової [13]. Зокрема, у своїх розвідках вона розглядає історію становлення шкіл-інтернатів у Радянському Союзі. Автор вважає, що в Радянському Союзі найбільш масовою формою опіки над дітьми, які її потребували, були спочатку дитячі будинки, згодом – школи-інтернати. Доволі поширеними формами були патронат, опіка, всиновлення. Загальноосвітні школи-інтернати як навчально-виховні заклади нового типу були створені в Радянському Союзі за рішенням ХХ з'їзду КПРС у 1956 році. Започаткування цих шкіл як найбільш ефективної форми підготовки молодого покоління до активної участі в будівництві нового суспільства відкрило нову сторінку в історії розвитку народної освіти в системі суспільного виховання. Наступний етап – кінець 60-х – початок 70-х років – характеризується

створенням потужної навчальної, матеріальної і кадрової бази для діяльності вищезазначених закладів. Наприкінці 60-х років на базі шкіл-інтернатів, що вже існували, стали створюватися спеціальні школи-інтернати для дітей, які потребують особливих умов виховання. Чимало таких закладів було реорганізовано в спеціальні школи для дітей із вадами фізичного й розумового розвитку. Водночас було започатковано створення санаторних шкіл-інтернатів. Упродовж наступного десятиліття, як зазначає А. Толкачова, а саме у 70-80-х роках склалася цілісна мережа лікувально-педагогічної, соціальної підтримки і відновлення здоров'я дітей із психосоматичними захворюваннями в санаторних загальноосвітніх школах-інтернатах [13].

Ю. Кахіані у своїх наукових розвідках досліджує історичні факти щодо виникнення закладів інтернатного типу в Україні від XVIII ст. до початку ХХІ ст. Зокрема, автором нижня межа дослідження датується XVIII ст., коли частина українських земель входила до складу Російської імперії і підпорядковувалася її законам. Отож, спеціальні державні установи для дітей-сиріт з'явилися ще у XVIII ст., подальший розвиток сирітських дитячих установи дістали за часів Петра I, який у 1715 р. видав Наказ «Про відкриття шпиталів для незаконнонароджених дітей». Ці шпитали існували за рахунок місцевих прибутків, а також пожертвувань приватних осіб і церкви [4]. Далі автором відстежується хронологія появи нормативних документів, які регламентували діяльність закладів інтернатного типу в різні історичні періоди.

Харук Т. у своїх наукових дослідженнях відстежує ретроспективу розвитку закладів інтернатного типу від часів Київської Русі до сьогодення. Громадське піклування про дітей-сиріт, зазначає дослідниця, виникло на ранніх етапах розвитку Київської держави [14]. Згодом установи для таких дітей набули поширення в інших країнах Європи, здебільшого у Франції. Перша спроба створити «сиротинці» – установи сиріт та незаконнонароджених – була зроблена новгородським митрополитом Іовом (1706 р.). Більш успішна робота в галузі піклування, виховання та навчання дітей проводилася в період царювання Катерини II. Але з другої половини XIX століття справа опіки поступово перейшла до компетенції держави. В Україні перший Кодекс законів про сім'ю, шлюб, опіку та акти громадянського стану прийнято в липні 1919 року. Впродовж 1920–1930 років український уряд та суспільство здійснювали численні заходи щодо боротьби з дитячою безпри-

тульністю. Відкривалися й поширювалися нові форми установ для безпритульних дітей та дітей-сиріт. У повоєнні роки разом із дітьми-сиротами, яких осиротила війна, з'являються і так звані соціальні сироти, тобто діти-сироти за наявності живих батьків. У 1956 році були відкриті школи-інтернати – навчально-виховні заклади нового типу. Їх контингент охоплював дітей-сиріт, дітей матерів-одиначок та інших соціально незахищених верств населення. Уряд СРСР поліпшував умови виховання та навчання дітей-сиріт, які залишилися без піклування батьків, шляхом передачі їх на виховання до сімей. Також у статті автор зазначає, що у зв'язку зі зростанням у країні кількості соціальних сиріт у 1988 році з'явилася нова форма влаштування цих дітей – дитячі будинки сімейного типу. Соціально-економічна криза 90-х років була причиною зростання кількості дітей – соціальних сиріт, а також появи великої кількості безпритульних дітей. Дослідниця зазначає, що «існуюча система державної опіки в Україні створювалася ще за часів існування Радянського Союзу. В її основу були покладені ідеї колективного виховання дітей. Україна успадкувала систему великих інтернатних закладів, де діти не повною мірою можуть реалізувати свій потенціал» [14]. З кінця ХХ ст. в Україні діє державна система утримання, виховання і навчання дітей-сиріт.

У регіональному аспекті цікавим є дослідження А. Аблятипова [1], у якому науковцем здійснено системний аналіз становлення та розвитку інтернатних закладів освіти в Криму впродовж 1920–2000 рр. Зокрема, він зазначає, що інтернатні заклади освіти Криму у своєму становленні й розвитку в досліджуваній період пройшли декілька етапів. На першому етапі (20–30-і роки ХХ ст.) в якості головного розглядалося завдання порятунку дитячого населення шляхом створення стійкої мережі дитячих закладів для безпритульних дітей, дітей-сиріт, а також для дефективних і хворих дітей. Другий етап розвитку інтернатних закладів Криму (40-і – середина 50-х рр. ХХ століття) пов'язаний із війною й післявоєнним відновленням системи навчання й виховання підростаючих поколінь. На третьому етапі (друга половина 50-х – 80-ті рр.) у діяльності інтернатних закладів Криму відбулися істотні зміни – у 1954 році Кримська область була передана до складу Української РСР. У республіці проводилася значна робота з розвитку нових форм суспільного виховання дітей. З набуттям Україною державної незалежності в 1991 році починається четвертий етап у розвитку інтернатних закладів освіти Криму. Криза,

що охопила всі сторони життя українського суспільства, з одного боку, різко загострила соціальні протиріччя й призвела до істотного збільшення соціально незахищеного дитячого населення. З іншого боку, кризові явища не могли не відбитися на матеріальних, лікувальних і педагогічних можливостях інтернатних закладів, що мають справу з дітьми, які потребують соціального захисту. Частина інтернатів була закрита, виникли гострі проблеми з їхнім фінансуванням, матеріальним забезпеченням, з'явилися сумніви щодо доцільності їхнього існування.

Інший напрям наукових досліджень – це організація освітнього процесу в закладах інтернатного типу, зокрема вивчення нових форм діяльності таких закладів. Тут, на нашу думку, цікавою є праця С. Гончаренко [2, с. 15–16], в якій автор розкриває перспективи розвитку дитячих будинків сімейного типу: «дитячий будинок сімейного типу має значні переваги, порівняно з будь-яким іншим державним інститутом. Основним показником ефективності існування такої форми опіки над дітьми-сиротами, як дитячі будинки сімейного типу, є те, що діти, позбавлені піклування власної родини, знаходять сімейний затишок, батьківську опіку, оточення братів та сестер, повертаються у природно необхідне для нормального розвитку особистості середовище – сім'ю».

Питання підготовки педагогічних працівників – вихователів і вчителів – до роботи в закладах інтернатного типу відображене в дослідженні Л. Куторжевської [5]. Автором здійснено ретроспективний аналіз проблеми виховання та розкрито значення ролі вихователя інтернату в навчально-виховному процесі, а також обґрунтовано основи професійної підготовки вихователя до педагогічної діяльності. Вихідна позиція даного дослідницького пошуку полягає в тому, що підготовка студентів – майбутніх педагогів – до виховної роботи в школі-інтернаті для дітей-сиріт розглядається як невід'ємна складова частина загальної підготовки випускників університету до професійно-педагогічної діяльності.

Проблемі організації та управління закладами інтернатного типу присвячена наукова розвідка В. Покася [9], в якій здійснено цілісне дослідження сучасних особливостей процесу управління загальноосвітніх шкіл інтернатного типу в аспекті дотримання та захисту прав людини. Науковець визначає основні блоки, які забезпечують оптимальне функціонування загальноосвітньої школи-інтернату, а саме: створення умов для діяльності школи-інтернату (матеріально-технічна база, добір і розміщення педа-

гогічних кадрів, розпорядок роботи закладу, комплектування його вихованцями та ін.); організація навчально-виховного процесу (організація навчально-пізнавальної діяльності вихованців, форми і методи позакласної і позашкільної виховної роботи, самопідготовка учнів, інші види діяльності); управління школою-інтернатом (розподіл обов'язків між директором і заступниками, планування роботи, організація життєдіяльності загальношкільного колективу, роль самоврядування вихованців та ін.); організація спільної виховної роботи школи-інтернату, сім'ї та громадськості тощо.

Щодо дослідження генези становлення закладів інтернатного типу Закарпаття, то їх вкрай недостатньо. Зокрема, проблеми діяльності закладів інтернатного типу в Закарпатті повоєнного періоду розкриті в публікаціях А. Машкаринець-Бутко [6]. Дослідницею розкрито історико-культурні передумови їх розвитку і становлення. Детально аналізується історія розвитку та функціонування окремих закладів інтернатного типу (Хустської школи-інтернату та Ужгородської спецшколи-інтернату для дітей з вадами слуху) [7].

У монографії «Освіта Закарпаття» [8] відомості щодо діяльності закладів інтернатного типу висвітлюються в контексті статистичних даних. Так, у науковому дослідженні зазначається, що в 1956 році в м. Хуст, а в 1957 році в м. Мукачеві були відкриті перші 2 школи-інтернати на 660 учнів [8, с. 171]. Згодом, у 1958 р. вже функціонують три спеціальні школи – Ужгородська школа-інтернат для глухонімих (73 учні), Мукачівська школа для сліпих (32 учні), Виноградівська школа для розумово відсталих дітей (120 учнів) [8, с. 161]. У 60–70-х рр. створювались умови для навчання дітей із різними фізичними та розумовими вадами, які не дозволяли їм навчатися у масових загальноосвітніх школах. У цей період було відкрито школи для глухонімих дітей у м. Хуст, для розумово відсталих – у селах Малому Березному, Вілоку, Імстичеві, Липовому, Часлівцях та в селищі Солотвино [8, с. 175]. Авторами монографії відзначаються позитивні зміни, які спостерігалися в розширенні мережі закладів інтернатного типу радянського періоду в Закарпатті: «дальшого розвитку набуває ріст спеціальних шкіл, шкіл-інтернатів, санаторних та інших закладів. Добрі умови для лікування, профілактичної роботи, навчання і виховання створюються у Великоберезнянській, Липчанській школах-інтернатах, Ужгородській, Хустській школах-інтернатах для глухих дітей, Мукачівській школі-інтернаті для сліпих дітей, допоміжних школах інтерна-

тах – Берегівській, Малоберезнянській та Імстичівській. Ця освітянська система постійно удосконалюється та розвивається» [8, с. 181].

Висновки з проведеного дослідження. Узагальнення опублікованих педагогічних праць, інших літературних джерел та досліджень свідчить, що проблеми установ інтернатного типу доволі широко відображені в численних дослідженнях. Разом з тим на сьогодні в педагогічній науці недостатньо повно в історико-педагогічному аспекті розкрито генезу становлення та розвитку закладів інтернатного типу в Закарпатті першої половини ХХ століття, відсутнє системне історико-педагогічне дослідження організаційної структури, здобутків, проблем, специфіки і традицій діяльності закладів інтернатного типу різних історичних періодів у Закарпатті.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Аблятипов А.С. Становлення і розвиток інтернатних закладів освіти в Криму (1920–2000 рр.): автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / Айдер Серверович Аблятипов. – Луганськ, 2003 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://referatu.net.ua/referats/7569/148602>.
2. Гончаренко С. Дитячі будинки сімейного типу – нова форма подолання сирітства / С. Гончаренко // Рідна школа. – 2009. – № 1. – С. 12–16.
3. Гребінь Л.О. Організаційно-педагогічні засади діяльності дитячого будинку в системі освіти України (20-ті – середина 30-тих років ХХ століття): автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / Лілія Олегівна Гребінь. – Умань, 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nauka.udpu.org.ua/wp-content/uploads/Novyuni/17.10.14/3.pdf>.
4. Кахіані Ю.В. Історичні факти виникнення закладів інтернатного типу в Україні / Ю.В. Кахіані // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки. – 2013. – № 11(2). – С. 13–18 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [file:///C:/Users/admin/Downloads/vlup_2013_11\(2\)_4.pdf](file:///C:/Users/admin/Downloads/vlup_2013_11(2)_4.pdf).
5. Куторжевська Л.І. Підготовка майбутнього вчителя до роботи вихователем у загальноосвітніх навчальних закладах для дітей-сиріт: дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04 / Л.І. Куторжевська // Інститут педагогіки АПН України. – К., 2004 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://revolution.allbest.ru/pedagogics/00302569_0.html.
6. Машкаринець-Бутко А.І. Теоретичні засади становлення та розвитку інтернатних закладів на Закарпатті у повоєнні роки / А.І. Машкаринець-Бутко // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: «Педагогіка». Соціальна робота. – 2012. – Вип. 24. – С. 98–101 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [file:///C:/Users/admin/Downloads/Nvuuped_2012_24_32%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/admin/Downloads/Nvuuped_2012_24_32%20(2).pdf).

7. Машкаринець-Бутко А. Розвиток системи інтернатних виховних закладів на Закарпатті після 1945 року / А. Машкаринець-Бутко // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : «Педагогіка». Соціальна робота. – Ужгород, 2011. – Вип. 20. – С. 82–84.

8. Химинець В.В. Освіта Закарпаття : [монографія] / [В.В. Химинець, П.П. Стрічик, Б.М. Качур, М.І. Талапканич]. – Ужгород : Карпати; Інформаційно-видавничий центр ЗІППО, 2009. – 464 с.

9. Покась В.П. Зміна філософської парадигми управління навчально-виховним процесом інтернатних закладів освіти України : автореф. дис. ... наук. ступеня докт. філософ. наук : спец. 09.00.10 «Філософія освіти» / Віталій Петрович Покась. – Київ, 2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/4779/1/Pokas.pdf>.

10. Покась В.П. Становлення та розвиток інтернатних закладів освіти в Україні (1917–2000 рр.) : [монографія] / В.П. Покась. – К. : Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2005. – 206 с.

11. Про затвердження Положення про дитячі будинки і загальноосвітні школи-інтернати для дітей-сиріт та [...] МОН молоді та спорту України, Мінсоцполітики України: Наказ, Положення від 10.09.2012 р. № 995/557 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1629-12>.

12. Момоток Т.П. Стан освіти в закладах інтернатного типу. Реалії та перспективи. / Т.П. Момоток, В.В. Широкова. – Черкаси: ЧОПОПП, 2012. – 38 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://library.ippro.com.ua/attachments/article/132/Стан%20освіти.pdf>.

13. Толкачова А.С. Становлення шкіл-інтернатів: історичний аспект / А.С. Толкачова // Наукові записки Бердянського державного університету. Сер.: «Педагогічні науки». – 2015. – Вип. 1. – С. 262–267 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : file:///C:/Users/admin/Downloads/nzbdpufn_2015_1_45.pdf.

14. Харук Т.Я. Становлення закладів для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування на різних етапах розвитку суспільства в Україні / Т.Я. Харук // Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна». – 2011. – № 3. – С. 189–192 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Znpkhist_2011_3_41.

УДК 811.161.2 (07)

СТАНОВЛЕННЯ О.М. БІЛЯЄВА ЯК НАУКОВЦЯ-ЛІНГВОДИДАКТА

Шеремета Л.П., к. пед. н.,
старший викладач кафедри української мови

Тернопільський державний медичний університет імені І.Я. Горбачевського

Новіцька О.І., к. філол. н.,
доцент кафедри української мови

Тернопільський державний медичний університет імені І.Я. Горбачевського

У статті висвітлено передумови становлення О.М. Біляєва як науковця-лінгводидакта. Охарактеризовано зміст української лінгводидактики I-ої половини XX століття, її основні принципи. Визначено внесок лінгводидакта в теорію і практику навчання української мови в загальноосвітній школі. Окреслено лінгводидактичні ідеї методичного доробку вченого, їх освітньо-виховний потенціал. Обґрунтовано суть розробленої ним методичної системи навчання мови в школі; зроблено спробу збагатити педагогічну теорію науковими знаннями про мету, зміст освіти, методи, форми і засоби навчання української мови. Вказано на значення лінгводидактичної спадщини О.М. Біляєва для історії розвитку методики мови.

Ключові слова: лінгводидактика, теорія і практика навчання української мови, методична система, зміст освіти, методи і форми роботи.

В статье отражены предпосылки становления А.М. Беляева как ученого-лингводидакта. Охарактеризовано содержание украинской лингводидактики I-ой половины XX века, ее основные принципы. Определен вклад лингводидакта в теорию и практику обучения украинскому языку в общеобразовательной школе. Очерчены лингводидактические идеи методических разработок ученого, их образовательно-воспитательный потенциал. Обоснована суть разработанной им методической системы обучения языку в школе; сделана попытка обогатить педагогическую теорию научными знаниями о цели, содержании образования, методах, формах и средствах обучения украинскому языку. Указано на значение лингводидактического наследия А.М. Беляева для истории развития методики языка.

Ключевые слова: лингводидактика, теория и практика обучения украинскому языку, методическая система, содержание образования, методы и формы работы.